

۳۸

دوستی؛ مهارت‌ها و ظرایف

سیدمحمود مرویان حسینی

بسم الله الرحمن الرحیم

رهنما ۳۸: (دوستی مهارت ها و ظرایف)

نویسنده:

اداره تولیدات فرهنگی آستان قدس رضوی معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

ناشر چاپی:

انتشارات آستان قدس رضوی - به نشر

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

رهنما ۳۸: (دوستی مهارت ها و ظرایف)

مشخصات کتاب

عنوان و نام پدیدآور : دوستی؛ مهارت ها و ظرایف/ گردآورنده معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی [آستان قدس رضوی].

مشخصات نشر : مشهد: انتشارات قدس رضوی، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۶۴ ص.؛ ۱۱×۱۷ س م.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۶۵۴۳-۷۵-۸

وضعیت فهرست نویسی : فیپا

یادداشت : کتابنامه.

موضوع : دوستی -- جنبه های مذهبی -- اسلام

شناسه افزوده : آستان قدس رضوی. معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی

شناسه افزوده : موسسه انتشاراتی قدس رضوی

رده بندی کنگره : BP۲۵۴/۲/د۹ ۱۳۹۱

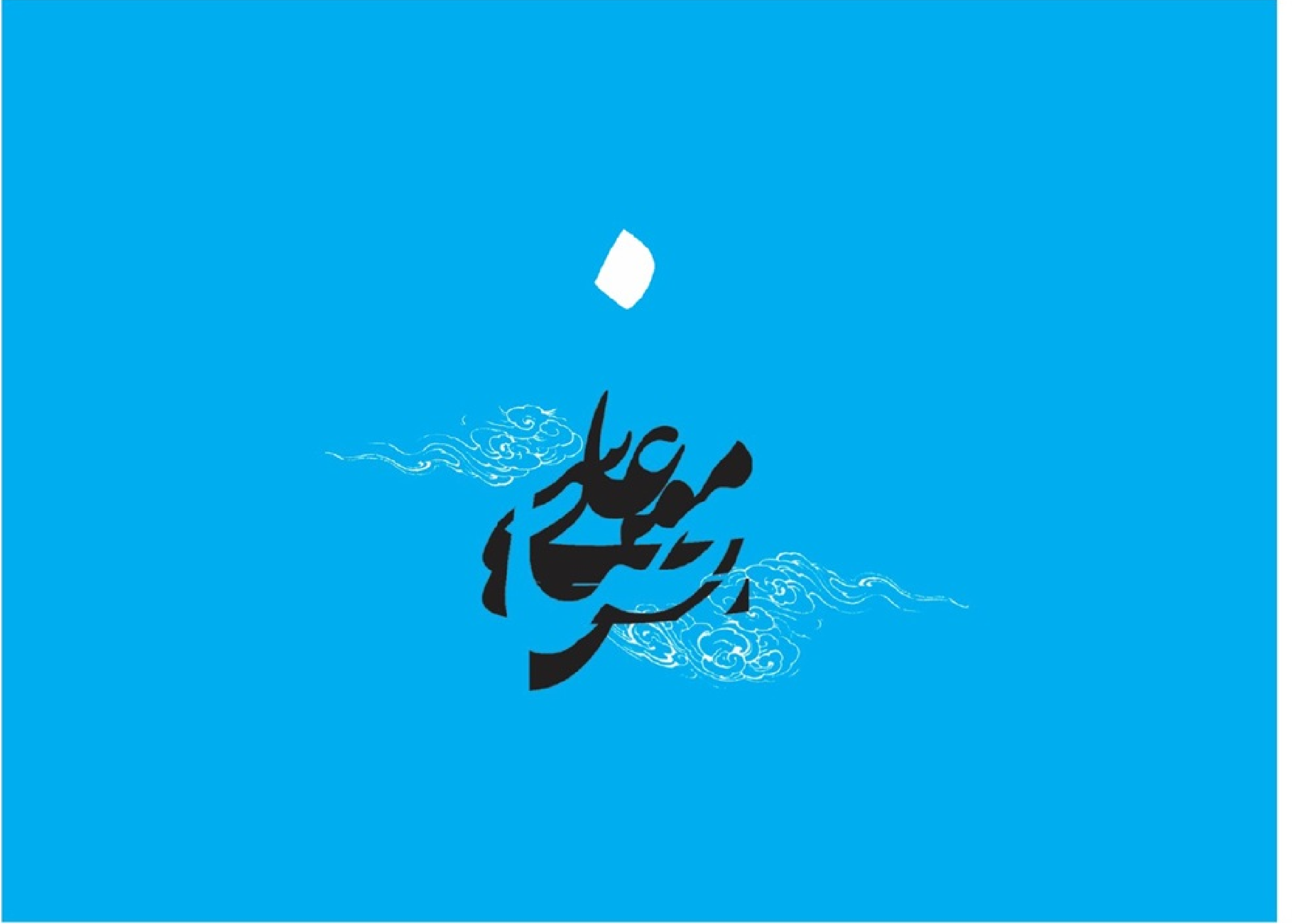
رده بندی دیویی : ۲۹۷/۶۵۲

شماره کتابشناسی ملی : ۲۸۶۸۲۶۸

ص:۱

اشاره

تصویر

۱. درآمد

پرسش های زیر را در این نوشتار، پاسخ می گیرید:

۱. دوست چه آثاری در شخصیت آدمی دارد؟

۲. چه اصولی را در گزینش دوستان خود، در نظر داشته باشیم؟

۳. دوستان خود را چگونه بیازماییم؟

۴. با چه کسانی دوست شویم؟

۵. دوستی های ممنوع کدامند؟

۶. نسبت به خطاهای دوستان خویش چگونه برخورد نماییم؟

۷. دوستان چه حقوق و وظایفی نسبت به هم دارند؟

ص:۵

۲. تعریف دوستی

تصویر

۱. درآمد
۲. تعریف دوستی

ص:۷

اسـلام اجتماعی ترین آیین توحیـدی است و قرآن بر گسترش ارتباط میان اعضای جامعـۀ دینی، تأکیـدهای فراوانی دارد. البته، ارتباط پایدار و سازنده در گروِ تأمین برخی پیش نیازها و مراقبت هاست:

]یا أَیهَا الَّذینَ آمَنُوا اصْبِرُوا وَ صابِرُوا وَ رابِطُوا وَ اتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّکمْ تُفْلِحُونَ.[(= ای مؤمنان، اسـتقامت [در راه دین داری] کرده، یکـدیگر را تحمل کنید و با همدیگر، ارتباط برقرار سازید... .)(۱)

از نظر قرآن، مؤمنان با یکـدیگر برادرند؛(۲)یعنی نسـبت به همدیگر مسـئول و دلسوز و صـمیمی هستند؛ قرآن، حتی، پیامبران الهی را نیز برادر مردم(۳) دانسته است. این، بالاترین نماد دوستی در جامعۀ دینی است و کارکردهای بسیار مهمی در فرایند جامعه سازی دارد.

۱- ۱. آل عمران/۲۰۰.

۲- ۲.]انَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَة.[، حجرات/۱۰.

۳- ۳.]اذْ قالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ.[، شعراء/ ۱۰۶تا۱۲۴و۱۴۲.

گرچه، دوستی نیاز طبیعی انسان و مقتضای زنـدگی اجتماعی بشـر است و همواره، در جوامع گوناگون، بروز و ظهور داشـته است، دین به نحو شایسته ای آن را برای تقویت بنیادهای جامعه، جهت دهی کرده و از اولویت های اساسی دانسته است.

فرصت هـای دوستی، عرصـهٔ طبیعی انتقـال فرهنگی و تبادل اجتماعی است و انسان ها با گسترش دوستی هایشان، توسـعهٔ شخصـیتی می یابنـد. ارزش ها و هنجارها، همچنین ضـدّ ارزش ها و نابهنجاری ها، در فضاهای دوستی به سـهولت و گاه ناخودآگاه، منتشـر و منتقل می شود؛ ازاین رو، حکومت ها و جریان های قدرت با کمک ابزارهای رسانه ای، فرهنگِ دوستی جامعه را شکل می دهند تا جامعه پذیریِ مطلوب خویش را فراهم آورند.

اسـلام، به خوبی، اهمیت و تـأثیر شـگرف فرصت هـای دوستی را در نظر دارد. این دین در آموزش هـا و سـنّت های خود و همچنین، در سـیرهٔ عملیِ اهل بیت، فرهنگ کاملی از مسائل مربوط به پدیدهٔ دوستی ارائه کرده و کوشیده است تا با ارائهٔ آموزه های علمی و عملیِ دوستی

در جامعهٔ دینی، به مناسب سازی روابط ایمانی در جامعهٔ اسـلامی، ازیک سو، و رشد همه جانبهٔ اخلاق و تربیت در افراد، از سوی دیگر، دست یابد.

روابط صمیمانه و داوطلبانه را در بین افرادی که علایق مشترک، منافع مشترک و نیز فرهنگ مشترک داشته باشند، دوستی محسوب می کنند.

ص:۱۰

۳. آثار شگرف دوستی در شخصیت آدمی

تصویر

۳. آثار شگرف دوستی در شخصیت آدمی

دوستی و دوستان، تحمّل پذیریِ آدمی را در برخورد با سختی هایِ زندگی بالا می برند. روابط دوستانه باعث می شود تا انسان احساس کند که به گروهی تعلّق دارد و چنین عضویتی امتیازهای خاصّی دارد: ازجمله، اتحادِ آمیخته با اعتماد؛ یعنی پیوندی که در صورت لزوم و در هنگام بروز مشکل، می توان بدان تکیه کرد.

همچنین، دوستی موجب ثبات هیجانی انسان می شود و به او کمک می کند که موقعیتش را در برابر دیگران درک کند؛ یعنی عکس العمل و برخورد دوستان درمقابل گفتار، رفتار و عواطف آدمی، به شناخت حقیقیِ او از خود و تشخیص درست و نادرست و بالاخره، به تعدیل و تصحیح شخصیتی منجر می شود و درنهایت، تحکیم و توسعهٔ توانایی های فرد را برای مقابله با مشکلات و حوادث دنیا موجب می شود.

کارکرد دیگر دوستی، تبادل اطلاعات و توانمندی ها با یکدیگر و سهیم شدن در تجربهٔ دیگران است. نیز، دوستی فرصتی است برای افراد تا به دیگران یاری رسانند و نقش مثبت

ص:۱۲

و سازندهٔ خویش را در توسعهٔ اجتماعیِ فرزانگان، ادا کنند. انسان با این عمل، هم خودش احساس عزّت نفس می کند و هم در فرایند رشد شخصیتیِ دیگران، مداخلهٔ شایسته می کند. دوستی، یعنی دوستیِ خردمندانه، فرد را به جمعیت تبدیل می کند و حرکت می آفریند و نقش اصلاح گرایانه و کمال بخش ایفا می کند.

با این نگاه است که دوستی و مهربانیِ فرد مؤمن با مؤمنی دیگر را از برترین شاخه های ایمان شمرده اند(1) و ابراهیم نیز به مقام دوستی با خداوند کریم نائل می شود.(2) کسی که از این فرهنگِ عملی بی بهره باشد، از بسیاری قابلیت ها و شایستگی ها محروم شده و فردی تنها و بی کفایت می شود؛ به

گونه ای که پیامبر خدا درباره اش فرموده اند: «مؤمن، رفیق و همراه است و افراد با او انس می گیرند. کسی که با مردم انس نمی گیرد (در حلقهٔ دوستان وارد

ص:13

1- . محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، تحقیق علی اکبر غفاری، ج2، ص125.

2- .]وَ اتَّخَذَ اللّهُ اِبْراهیمَ خَلیلاً.[، نساء/125.

نمی شود) و مردم با او انس نمی گیرند، سودی نیست.»(۱)

رهبر بزرگ اسلام دوستی را برکتی الهی می داننـد و می فرمایند: «اگر خداوند خیر کسـی را بخواهد، دوست شایسـته ای روزیِ او می کند تا که هرگاه فراموش کند، او را یادآوری و اگر به خاطر داشته باشد، وی را یاری کند.»(۲)

افرادی که از طرف دوسـتان و گروه خویش طرد شونـد یا آن طور که انتظار دارنـد، به عنوان عضو و دوست پذیرفته نشوند، اغلب دچار تزلزل شخصـیت می شوند، در زندگیِ خصوصـی با تشویش و اضـطراب به سـر می برند و در صحنهٔ اجتماع، موجب بروز اختلال در کارکرد جمعی می شوند و نابهنجاری و خشونت می آفرینند.(۳)

۱- . ملامهدی نراقی، جامع السعادات، ج۲، ص۲۵۵.

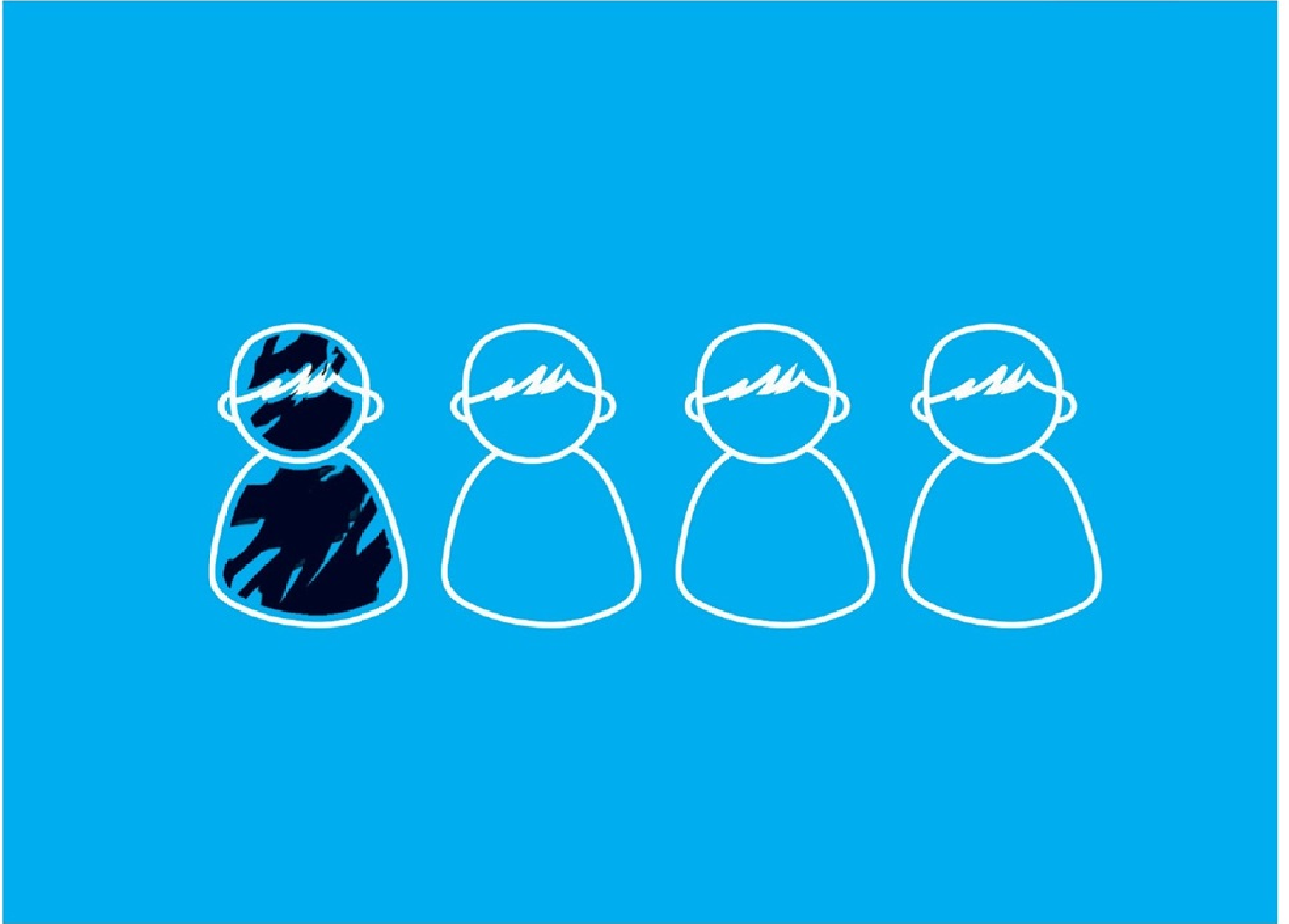
۲- . محمدباقر مجلسی، بحارالانوار، ج۷۴، ص۱۶۴.

۳- . علی شریعتمداری، روان شناسی تربیت، ص۲۵۴.

به منظور برقرارکردنِ رابطه ای نزدیک و مفید و پایدار، به اموری نیاز است: سازگاریِ دقیق و بازبینیِ مستمر و دارابودن چند مهارت پیچیده، از قبیلِ انتخاب و گزینش دوستان، سنجش دقیق نیازهای دوست، اتخاذ سَبک های صحیح ارتباط دوستی، اِبراز دوستی از طریق فعالیت های جسمانی و روانی، اعتمادسازی، یادگیری نحوهٔ هدایت و تقویت ارتباط دوستی در مسیرهای متعالی و ارزشی، نحوهٔ برخورد با آفات فضای دوستی، شناسایی مرزهای دوستی و... .

ص:۱۵

تصویر

ص:۱۶

۴. اصول گزینش دوستان

تصویر

۴. اصول گزینش دوستان

ص:۱۷

دوستی سرمایه گذاریِ انسان است و دوستان، سرمایه های ثابت در معاملۀ زندگی. کدام تاجر زیرک کالاهای سرمایه ایِ خویش را به تصادف و بی معیار برمی گزیند؟ کدام مسافر، بدون همسفرِ همدل، پای در راه می نهد؟ کدام انسان دقیقی، آینۀ خویش را که در آن زشتی و زیباییِ خود را می نگرد، بدون تأمل و پرس وجو، تهیه می کند؟ کدام فرد باایمان، دینِ خویش را بی تحقیق و بدون کندوکاو، انتخاب می کند؟

به این سخنان رهبران دین توجه کنید: پیامبر اکرم فرمودند: «نخست دوست را برگزین، آنگاه سفر کن.»(۱) نیز: «مؤمن برای برادرِ مؤمنش آینه است.»(۲) یا: «انسان بر دینِ دوست خویش است.»(۳)

۱- . اصول کافی، ج۴، ص۲۸۶.

۲- . شیخ صدوق، مصادقه الاخوان، ج۱، ص۴۲.

۳- . ابوالقاسم پاینده، نهج الفصاحه، ص۶۲۴.

براین اساس، پرسشی اساسی مطرح می شود: محور مهم در تعیینِ چگونگیِ دوستی ها، در هر مقطع از زندگی، چیست؟

۴.۱ دوستی برای خداU

ویژگی مهم دوستیِ سودمند، برای خدابودن است که برای طرفین دوستی، برکت و رحمت و رضایت الهی را به دنبال دارد. دوستی برای خداU صادقانه است، نه طمع کارانه؛ دوستی برای خداU ارزشی است، نه ظاهری و مجازی؛ دوستی برای خداU در راه عقیده است، نه در جست وجویِ منافع مادی؛ دوستی برای خداU به امتداد آخرت، پایدار است، نه محدود به چند روزِ کوتاه این دنیا.

امام علی دراین باره می فرمایند: «هر نوع از دوستی که بر غیرِ خداوند بنا شود، گمراهی

ص:۱۹

است و تکیه بر آن، ناممکن.»(۱) همچنین، می فرمایند: «دوستانِ خدایی، دوستی شان پایدارتر است، به علت پایداریِ سببِ این دوستی.»(۲)

۴.۲ خردمندی و فرزانگی

زنـدگی آدمی مملو از حوادث جدیـد است. در این حوادث، صورت مسـئله هـایی پیـدا می شود که انسـان تـا زمان وقوعشان، آن ها را تجربه نکرده است و دانشِ حلّ آن ها را نمی داند. دوسـتان خردمند که گاه با هوشـمندی، گاه با اندیشه ورزی و گاه با تجربه های خویش، بی منّت و صمیمانه به انسان مشاوره می دهند، بهترین یاورانِ این لحظه ها هستند.

امام علی دراین باره، چنین راهنمایی می کنند: «جز با خردمند پرهیزگار، هم نشینی مکن و

۱- . محمد محمدی ری شهری، میزان الحکمه، ج۱، ص۴۰.

۲- . همان، ج۱، ص۴۷.

جز با اندیشمندِ پاک دامن، نیامیز و رازت را جز با مؤمن وفادار، در میان منِه.»(۱)

۴.۳ صمیمیت و یکرنگی

بسیاری افراد زمانی که به میدان عمل و فداکاری درمی آیند، آرام آرام عرصه را خالی می کنند و به اصطلاح، سرِ خود را به درد نمی آورند. اینان فقط دوستان لحظه های کامروایی هستند. دوستی، با برخورد از موضع مساویِ دو طرفِ دوستی آغاز می شود و منش خودمحوری در یک سو و تابعیت از سوی دیگر، آن را فاسد می کند.

امام علی می فرمایند: «بر تو باد به دوستیِ برادران راستین و صمیمی؛ زیرا، آنان در وقت نعمت، مایهٔ زینت و در گاهِ سختی و مصیبت، موجب حفظ آدمی هستند.»(۲)

۱- . بحارالانوار، ج۱، ص۱۷۵.

۲- . همان، ج۷۴، ص۱۸۷.

تصویر

ص:۲۲

۵. ترسیمی نزدیک تر، از دوست صمیمی

تصویر

۵. ترسیمی نزدیک تر، از دوست صمیمی

دوست صمیمی کسی است که بیش از دیگران، قدر و ارزش دوست خود را می داند و برای حفظ دوستی شان تلاش می کند. او به خوبی می داند که دوستش نه فرشته است و نه پیامبر؛ بلکه بشری است همانند دیگران، اما کمی بهتر؛ بنابراین، اگر به عیب او واقف شد، رازدار است و عیب پوش. اگر دوستش لغزشی کرد، عذرپذیر است و اهل بخشش. این خصوصیات، دوستی را لطیف و خاطرهٔ کرامت و بزرگواریِ دوست را بزرگ و ماندگار می کند.

دوست یکرنگ و صمیمی کسی است که به این رهنمود امام باقر در ذهن و ضمیر خویش جامهٔ عمل پوشیده باشد: «برادر مسلمان خود را دوست بدار. آنچه برای خود دوست می داری، برای او دوست بدار و هر آنچه برای خودت ناپسند می شماری، برای او هم ناپسند بشمار. هرگاه نیاز پیدا کردی، از او بخواه و اگر از تو چیزی خواست، به او بده. هیچ خیری را از او باز مدار، پس او نیز از تو باز نمی دارد. اگر حضور یافت، او را دیدار کن و وی را بزرگ و گرامی بدار؛ چه، او از تو و تو از اویی و اگر بر تو خشم گیرد و از تو جدا شود، از او جدا مشو و بگذار تا کینهٔ او

تسلّی یابد... .»(۱)

شخصی با چنین روحیه ای، گوهری است گران که شایستهٔ دوستی است و فداکاری؛ و همراهی با او سرمایه ای است ارزشمند.

۱- . میرزاحسین نوری، مستدرک الوسائل، ج۹، ص۴۰.

تصویر

ص:۲۶

۶. آزمون دوستی

تصویر

۶. آزمون دوستی

ص:۲۷

هر گزینشی مبتنی بر نوعی ارزشیابی و تشخیص معیارها بر مصادیق است و بهترین راهِ آن، آزمون است. امتحان، عرصه ای است که سِره را از ناسِره جدا می کند و طی آن، مدّعیان دروغین رنگ می بازند و از یاران راستین، برکنار می مانند. امتحان فرصتی است تا آدمی دریابد که سرمایهٔ بزرگ محبتِ قلبی و همراهی و یاوریِ خویش را به چه کسی باید تقدیم کند. دوستیِ ناصحیحی که زایشگاه کینه و عداوت است و در باطن، جز تخم نابکاری و سیه رویی نمی پاشد، همان بهْ که از آغاز، جان نگیرد و ادامه نیابد.(۱)

این آزمون گاه طلای نابِ برخی را می شناساند و انسان را وامی دارد که این دوستی را سخت پاس دارد، آن سان که امام رضا می فرمایند: «کسی که در راه خدا، دوستی به دست آورد،

۱- . چه اینکه قرآن دربارهٔ برخی به ظاهردوستان در عالم آخرت، تعبیر عدوّ (دشمن) به کار می برد؛ مگر آنان که دوستی را بر پایه های تقوا بنیاد کرده باشند:]اَلْأَخِلّاءُ یوْمَئِذٍ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ الَّا الْمُتَّقینَ.[، زخرف/۶۷.

غرفه ای در بهشت کسب کرده است»(1)و گاه باطن مسموم برخی را هویدا می سازد، تاآنجاکه پیامبر می فرمایند: «تنهایی، بهتر از دوست بد است.»(2)

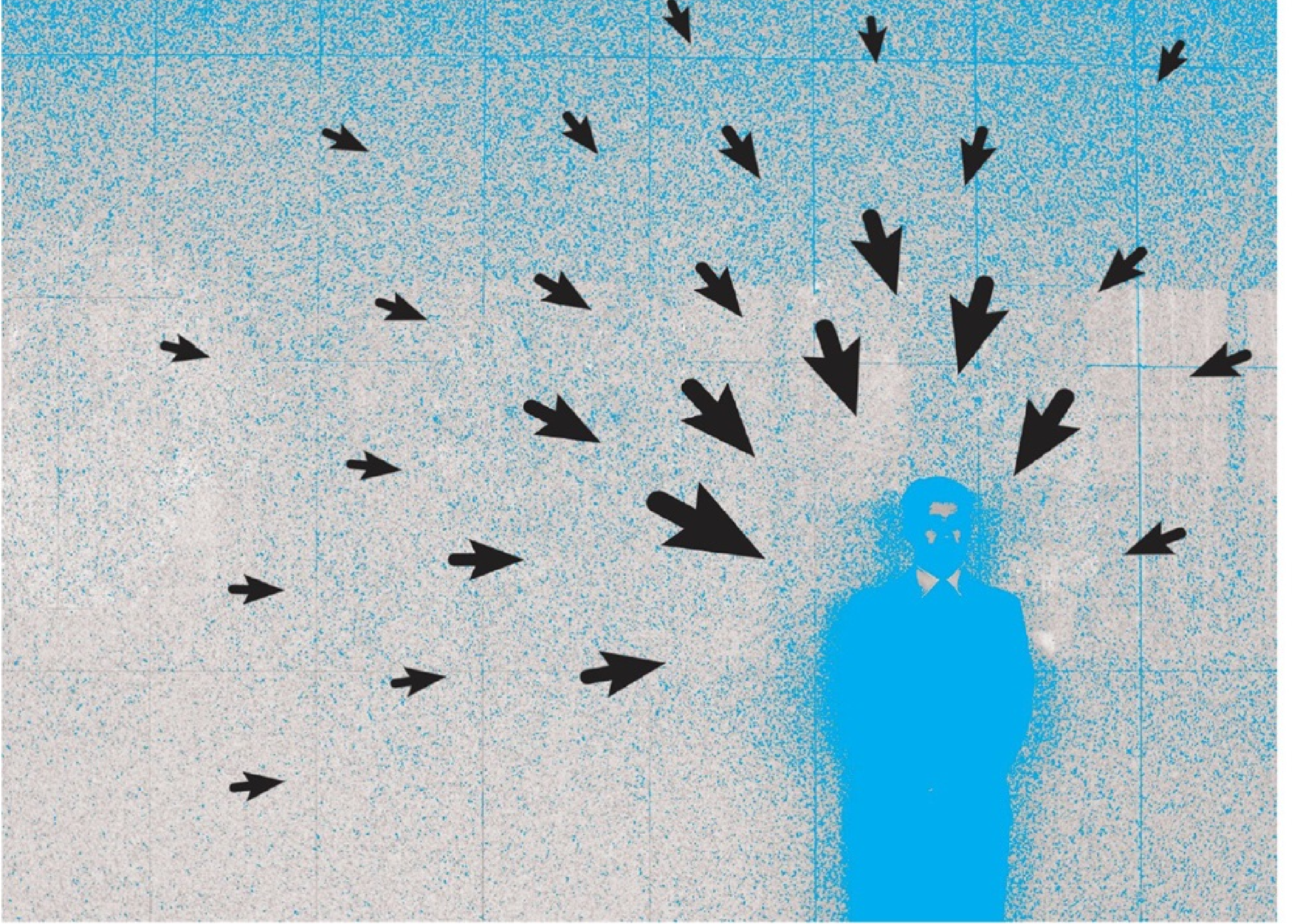
پس، این سخن امام مؤمنان، علی، را سخت دریابیم که می فرمایند: «پیش از آزمایشِ دوست، به او اعتماد مکن.»(3)

۱- . عزیزالله عطاردی، مُسند الامام الرضا، ج۱، ص۲۹۹.

۲- . بحارالانوار، ج۷۱، ص۱۹۹.

۳- . میزان الحکمه، ج۴، ص۳۶۱۳.

تصویر

ص: ۳۰

۷. روش های امتحان دوست

تصویر

۷. روش‌های امتحان دوست

ص:۳۱

۷.۱ روش قلبی

محبت رمزی است در دل. البته، اشـاره های هیجانی و غریزیِ دل با انگیزه های راستینِ عاطفی تفاوت فراوانی دارد و تشـخیص هریک، نیازمند به تأمل در درون و کاوش نفس و گاه، مشاوره با نیکان است. مردی از امام صادق پرسـید: «کسـی به من اظهار دوستی می کنـد. از کجا بدانم که او به راستی مرا دوست دارد؟» امام پاسخ دادند: «دلت را بیازمای: اگر او را دوست داری، او نیز تو را دوست دارد.»(۱)

۷.۲ روش مقایسه ای

دوست آن است که در مقایسهٔ دیگران، دوست خود را ترجیح دهد و هم نشینی با او،

ص:۳۲

۱- . بحارالانوار، ج۲۴، ص۱۷۲.

خشنودیِ او و همراهیِ او را بر دیگران بپسندد. پیامبر اکرم می فرمایند: «دوستِ دلداده، کسی است که سه خصلت داشته باشد: سخن دلدارش را بر سخن دیگران برگزیند و هم نشینی دوستش را بر هم نشینی دیگران و خشنودی حبیبش را بر خشنودی دیگران.»(۱)

۷.۳ روش استمدادطلبی

دوستانِ «گیرنده» در هنگام آسایش، فراوان انـد، اما دوستِ «دهنده» و به هنگام سختی و تنگنا، اندک! امام صادق دراین باره، چنین رهنمود می دهند: «دوست به سه چیز آزمایش می شود که اگر در آن ها میل و توفیق داشت، دوستی پاک و راستین است؛ وگرنه، دوستِ زمان رفاه و آسایش است، نه دوستِ روزگار سختی: از او مالی بخواه، او را بر مالی امین گردان، از او

ص:۳۳

۱- . همان.

بخواه در ناراحتیِ تو مشارکت کند.»(۱)

امام علی نیز می فرمایند: «چه بسیارند دوستان، هنگامی که آن ها را شمارش می کنی؛ اما به گاه گرفتاری ها، اندك اند.»(۲)

۷.۴ روش هیجان آفرینی

هیجانات زمینهٔ بروز مکنونات است: در هیجان، حقایق باطنی از ناخودآگاه روان انسان بر ذهن و ضـمیر جاری شده، سپس در رفتار نمایان می شود. هر انسانی به گاهِ خشم، چهرهٔ واقعی اش برای دیگران آشکار می شود. کم نیستند دوستانی که در لحظهٔ خشم، از نفرت های ذخیره شدهٔ خویش سخن گفته اند و ناسزاها نثار دوست خود کرده اند.

۱- . همان، ج۷۵، ص۲۳۵.

۲- . همان، ج۷۸، ص۱۰.

امام صادق می فرمایند: «هرگاه بخواهی صحت ادعای دوستت را دربارهٔ خودت بدانی، او را خشمگین کن؛ چنانچه بر دوستی تو پایدار مانْد، او دوست توست و در غیراین صورت، نه.»(۱)

۷.۵ روش طبیعی

طبیعت، مسافرت و فضاهای زندگی، محیط هایی است که در آن ها لباس تکلّف و ریا و ظاهرفریبی از تن و روان آدمی بیرون می آید و می توان صحت یا بطلان ادعاهای دوست را در روندی همه جانبه، ارزشیابی کرد و بدین صورت، امکان شناختی نزدیک تر برای انسان فراهم می آید. دراین باره نیز امام صادق چنین راهنمایی می کنند: «کسی را دوست مگو و او را آشنا بگو، مگر آنکه... با او سفر کنی [و در سفر، او را دوست بیابی].»(۲)

۱- . ابن شعبه حرّانی، تحف العقول، تصحیح علی اکبر غفاری، ص۳۷۴.

۲- . بحارالانوار، ج۷۱، ص ۱۸۰.

تصویر

ص:۳۶

۸. دوستی های ممنوع

تصویر

ص:۳۷

دوستی فرصتی طلایی است که می توانـد به نعمت تبـدیل شود و سـرمایه سازی کنـد و نیز، می توانـد سـرمایه سوزی هم بکنـد و آسـیب های گوناگونی بیافریند. در برخی روایات، چهار الگو برای دوستیِ ممنوع عنوان کرده اند: فرد احمق، بخیل، بدکردار، دروغ گو.

امام علی به فرزنـدش امام حسن ، چنین توصـیه می کننـد: «از دوستی با احمق بپرهیز؛ چه، او می خواهد به تو سود رسد، لیکن به تو ضـرر می رسانـد. از دوستی بـا بخیل دوری کن؛ زیرا او آنچه از هر چیز دیگر بـدان محتاج تری، از دسترسِ تو دور می کنـد. از دوستی با فاجر (بـدکار) بپرهیز؛ چه اینکه او تو را در برابر انـدک چیزی می فروشد و زنهار از دوستی با دروغ گو؛ چه، او همچون سـراب است: دور را به تو نزدیک و نزدیک را به تو دور نشان می دهد.»(۱)

امروزه، کوچه و خیابان، گاه شاهد جوانه های مسمومِ دوستی های دختر و پسر است.

۱- . حکم الامام علی ، ج۱، ص۳۱۸.

دوستی هـای خیابـانی به عشق های خیابانی منجر می شود و در ادامه، چه سوء اسـتفاده ها و بی حرمتی ها، هوسـرانی ها و وعـده های توخالی، اخّاذی ها و سر کیسه کردن ها و تجاوز و تعدی کردن ها و ناامیدی ها و افسردگی هایی برجای می گذارد.

تردیدی نیست که عشق سرمایهٔ بزرگ انسانی و نعمت والای الهی است و تمایل به جنس مخالف، در دوران نوجوانی و جوانی، کشش درونی و طبیعیِ آدمی است؛ امـا انسـان خردمنـد در این عرصه، به کنترل و مـدیریت هیجانات خویش توجه جدّی می کنـد: شـهوت جنسـی را مبنای دوستیِ خویش قرار نمی دهد؛ با خودآرایی و پیکرنمایی، روان آرام جوان مقابلش را طوفانی و آتشـین نمی کند؛ با دلبستن ها و شیفتگی ها و تجربهٔ عشق های کوتاه خیابانی و جـذابیت های گوناگون دنیایی، سـرمایهٔ پایـدار خویش را قطعه قطعه، در کام دیگران نمی گـذارد و پس از مدتی بی قراری و دل فریبی، خسـته و وامانده، سرمایه سوخته و حیثیت برباد داده نمی شود؛ اگر احساس می کند که هنگامهٔ عشق جاودانی اش فرارسیده است، تلاش می کند در سِیری

جدّی و همه جانبه، هم پای لحظه های تلخ و شیرین همهٔ زندگی اش را برگزیند و می کوشد تا اولین نگاه عاشقانه و جلوه آفرینی ها و دلدادگی هایش در آغوش فضای مقدس ازدواج و خانوادهٔ آسمانی اش، اتفاق افتد و ساحتی دیگر از دوستی را تعالی بخشد.

۹. شیوهٔ برخورد با خطاهای دوست

تصویر

ص:۴۱

خطـا در عرصـهٔ دوستی، امری گریزناپـذیر است و هر زمین خوردنی، فرصتی برای تقویت و برخاسـتن بعـدی. انتظارِ مطلقاً بی اشـکال بودن در میـدان دوستی، خود، خطـاست؛ هم بزرگ کردن اشـتباهات، نـادرست است و هم، چشم پوشـی از آن هـا. بهتر این است که خطاهـا را به دیدِ بیماری های درمان پذیر ببینیم.

نگاه نخستِ هر فرد باید به خود باشد و در جست وجوی مشکلات و عیب های خویش. امام علی دراین باره می فرمایند: «خوشا به حال کسی که [تـوجه به] عیب خودش، او را از توجه به عیوب دیگران بـاز داشـته است.»(۱) بـا این نگاه، آرام آرام، خودپسـندی جای خویش را به واقع نگری می دهـد و انسانِ مُنصف به جای توجیه خویش، زبان به اعتراف و اعتراض بر خود می گشایـد و راه توبـهٔ او باز شده و از خطاهای خود در نزد دوستان، عذرخواه می شود و این، آغاز

ص:۴۲

۱- . بحارالانوار، ج ۷۱، ص۱۷۳.

یک فرهنگ ارزشی اجتماعی می شود؛ دوستان او نیز منعطف می شوند و حق به جانب گرفتن ها به کنار می رود و حق جستن ها آغاز می شود.

مباد که کسی در جست وجوی عیب دیگران برآید که امام باقر می فرمایند: «اگر بنده ای با دوست خود طرح برادری بیفکند و سپس، در جست وجوی خطاها و لغزش های او برآید تا روزیِ آن ها را به رُخَش کشد، بیش از هر وقت دیگر به کفر نزدیک شده است.»

دوست شفیق را که از هر گوهری کمیاب تر است، باید حفظ کرد و راهِ آن، آمیزه ای از کرامت، تغافل (چشم پوشی از برخی خطاها) و نیز نصیحت خردمندانه، به همراه خواستن از خداU می باشد.

در اصلاح رفتار نامطلوب دوست، بُردباری و دقت، شرط اول است و آشنایی با روش های تأثیرگذاری، گام بعدی. می توان گفت: «من طور دیگری فکری می کنم»، «آیا به نظر شما، اگر این طور انجام می دادی، بهتر نبود؟»، «بگذار حقایق را با هم بررسی کنیم»، «سخن تو البته

توجیه کردنی است، اما اینجا نظر دیگری هم وجود دارد»، «برخی هم این گونه می اندیشند که... .»

بااین همه، برای تغییر رفتار باید انتظار کشید و صبور بود و درعین حال، از تحقیر و توهین یا قهر و محروم سازی از محبت نیز باید اجتناب کرد. گاه، سخن نگفتن و زمینه سازی برای تأثیرگذاری در میدان عمل یا موانع را به تدریج برطرف کردن، از بسیاری توصیه ها و اندرزهای گفتاری سودمندتر است. بهره گیری از عناصری همچون تشویق، تنبیه (به معنای محروم ساختن از محبّتی اضافی و نه تنبیه جسمی)، فضاسازی و تغییر فضاهای مشکل زا، القای مطالب در قالب داستان و کنایه، تقدیر از رفتارهای شایسته، جلوه آفرینیِ الگوها و مدل های مثبت، طرح پرسش های تنبّه آفرین و مانند آن، در این مرحله کارگشاست.

ص:۴۴

۱۰. حقوق متقابل دوستان

تصویر

ص:۴۵

تصویر

ص:۴۶

دوستی «ساختن» است؛ پس مهارت است و هنر می طلبد. بنای دوستی به سرعت، زاده نشده و به زودی، ویران نمی شود. این پدیدهٔ اجتماعی بر ارکانی بنا شده است که همان حقوق متقابل دوستان بر یکدیگر است. هر کسی در ادای این حقوق بکوشد، پس از مدتی گلستانی می شود، پُر از پروانه ها و اگر در این وظیفه کاهلی کند، دیری نمی پاید که همانند ریگستانی شود، محل بادها و خارها.

در بحث حقوق متقابل دوستان، نیازهای شخصیتیِ انسان را در هر سه حیطه، بررسی می کنیم:

۰۱.۱ حقوق عاطفی در بین دوستان

۱.۱.۱۰ سلام، مصافحه (دست دادن)، معانقه (رو بوسی)، همراه با تبسّم

هیچ دری بدون کلید باز نخواهد شد؛ کلید دوستی سلام است. دوستیِ ماندگار نیازمند شروعی خوب است که سلام آن را فراهم می کند و ثبات عاطفی فرد مقابل را تقویت می کند.

پیام آور رحمت، حضـرت محمد، همواره در سلام دادن بر یارانشان پیشگام بودند و به دنبال آن، با ایشان دست می دادند و هیچ گاه دستشان را پیش از دیگری، بیرون نمی کشیدند(۱) و می فرمودنـد: «دست دادن با یک مؤمن، برتر است از دست دادن با ملائکه»(۲) ایشان دیگران را بر این عمل توصیه کرده و حکمت آن را این گونه بیان می کردند: «مصافحه، کینه را از میان می برد.»(۳)

اقـدام به دست دادن، از سوی هر کسـی که می خواهـد باشـد، چه بزرگ تر یـا کوچـک تر، دلیـل بر علاـقه و فراهم کردن زمینـهٔ مناسب برای دوستی و رابطه است؛ گرچه در برخی گروه هـای اجتمـاعی، رسم بر این است که دست دادن بـا جوان ها از طرف پیران آغاز می شود، به نظر می رسد هیچ اشکالی نداشته باشد که نوجوان و جوان به عنوان اظهار علاقه، در دست دادن، بر

۱- . همان، ج۶۸، ص۱۵.

۲- . اصول کافی، ج۲، ص۱۸۳.

۳- . بحارالانوار، ج۷۷، ص۱۶۵.

پیران سبقت بگیرند.

ازاین روست که ابوعبیده، از یاران امام باقر می گوید که در سفری در خدمت امام بودم. ایشان هرگاه برای نیازی از مَرکب خود پایین می آمدند یا بر آن سوار می شدند، با من مصافحه می کردند و پس از مدتی، باز اگر به دنبال کار دیگری می رفتند و برمی گشتند، دوباره با من مصافحه می کردند و در تمام سفر، این چنین بودیم. به امام گفتم: «گویا شما از این عمل منظوری دارید؟» ایشان فرمودند: «آری؛ هرگاه مؤمنی با مؤمنی مصافحه می کند، بدون گناه از یکدیگر جدا می شوند [و با این عمل، خداوند گناهانشان را می بخشاید].»(۱)

معانقه (رو بوسی) بخشی دیگر از رابطهٔ عاطفی و صمیمانه بین دو دوست است. آدمی هنگامی که دیدار خود را با دوست به بوسه بیاراید، به همهٔ آثار محبّت و تأثیر عمیق آن در

۱- . اصول کافی ، ج۲، ص۱۷۹.

توسعهٔ روابط انسانی و اخلاقی دست می یابد. بهترین جایگاه بوسیدن، میان دو چشم، یعنی موضعِ نور در پیشانی است. حضرت علی در وصیت خود به پسرش امام حسن می فرمایند: «فرزندم، هرگاه مؤمنی را دیدی، موضع نور در پیشانیِ او را ببوس.»(۱) البته که پیشانی مؤمن، شایستهٔ بوسیدن است؛ چه، این موضع، جایگاه سجده در برابر خالق متعال است.

این همه، با تبسم و گشاده رویی جلوه ای دیگر می یابد. بیشترین عامل محبوبیت انسان در بین یاران و بزرگ ترین وسیلهٔ نزدیکی دل ها، تبسمی از سرِ محبّت و خیرخواهی، و البته نه تصنّعی و دام افکنانه، است. پیامبر خدا می فرمودند: «شما هرگز نمی توانید با اموالتان مردم را به سوی خود جذب کنید؛ پس، با گشاده رویی و خوش خویی، آن ها را دیدار کنید.»(۲)

اصحاب گفته اند که هیچ کس را ندیدیم که بیشتر از پیامبر خدا تبسّم بر لب داشته

۱- . همان.

۲- . اصول کافی، ج۲، ص۱۰۳.

باشد.(۱)

امیرمؤمنان، علی ، فرموده است: «خوش رویی کمند محبّت است.»(۲) درمقابل، ترش رویی و گرفتگی، در دورکردنِ دل ها از یکدیگر و قطع پیوندهای دوستی، بی نهایت مؤثر است. امام باقر دراین زمینه فرموده اند: «ترش رویی و گرفتگی، سبب دشمنی و دوری از خداست.»(۳)

۲.۱.۱۰ پرس وجو از احوال دوستان

یکی از اسرار دوستی به خاطرداشتنِ نام دوستان است. نخستین نشانه های شخصیت، با نام هر کس پدیدار می شود. مردم شیفتهٔ نام خود و وابستگان خویش هستند، به ویژه اگر از نام شایسته و زیبایی برخوردار باشند. از قدیم، افراد کوشیده اند به هر ترتیب ممکن، نام خود را جاودان سازند؛ ازاین روست که این همه وقف ها و آثار از گذشتگان باقی مانده است.

۱- . همان.

۲- . عبدالواحد آمدی، غرر الحکم و درر الکلم، ج۲، ص۲۴.

۳- . بحارالانوار، ج۷۵، ص۱۷۶.

پیامبر اکرم می فرمود: «هرگاه یکی از شما با کسی پیوند برادری و دوستی برقرار کرد، از نام او و نام پدر و قبیله و منزلش بپرسد؛ چه، این امر از حقوق واجب و باعث صفای برادری است، وگرنه دوستیِ آن ها احمقانه است.»(۱)

۳.۱.۱۰ احترام گذاشتن به دوستان

در کلمات بزرگان دینی، یکی از حقوق عرصهٔ دوستی، احترام گذاشتن به شایستگی های دوست است؛ تاآنجاکه پیامبر خدا می فرمود: «کسی که برادر مسلمانش نزدش بیاید و او را احترام کند، چنان است که خداوند را احترام کرده است.»(۲)

امام صادق نیز می فرمود: «اصحاب و یاران خود را بزرگ بشمارید و آنان را احترام کنید، به یکدیگر هجوم نبرید و زیان نرسانید و حسد نورزید. از بخل بپرهیزید و بندگان مخلص

۱- . همان، ج۷۱، ص۱۴۶.

۲- . اصول کافی، ج۲، ص۲۰۶.

خداوند باشید.»(۱)

۴.۱.۱۰ شادی آفرینی برای دوستان

پیامبر اکرم فرموده انـد: «هر کس برادر دینی خود را بـا چیزی که موجب خوشحالی او می شود، دیـدار کنـد تـا او را شاد سازد، خداونـد در روزی که او را دیدار می کند، شادمانش خواهد ساخت.»(۲)

درس آموزی از الگوهای جاودان دینی به انسانِ فکور می گویـد که بایسـته است با دوسـتان مؤمن، با چهره ای بشّاش و خرامان روبه رو شـد، گرچه حزنی در دل باشد.(۳) این شـادی آفرینی هم در فرد مقابـل، امیـدواری و نشاط و هیجان مثبت و تعادل عاطفی به وجود می آورد و هم در کاهش فشارهای اجتماعی مؤثر می باشد. به علاوه، بازخورد و تأثیر عکس العملِی شادی آفرینی،

۱- . محمدبن حسن حرّعاملی، وسائل الشیعه، ج۸، ص۴۰۶.
۲- . نهج البلاغه، تصحیح شیخ محمد عبده، حکمت۳۳۳، ج۴، ص۷۸.
۳- . همان.

به خودِ فرد باز می گردد و بهره وری ایجاد می کند.

۰۱.۲ حقوق شناختی در بین دوستان

۱.۲.۱۰ اعتمادآفرینی در فضای دوستی

دوستی به اعتماد از جانب هر دو طرف نیاز دارد و در گروِ زمان است. برای اینکه آدمی اعتماد کسی را به خود جلب کند، باید نخست نشان دهد که درخورِ اعتماد و اطمینان اوست و اوست که باید دراین باره، فرد را تأیید کند. دراین صورت، به تدریج، ریشه های خوش گمانی به یکدیگر جوانه می زند و میوهٔ همدلی به بار می نشیند. آمیختگی دو روح و نزدیکی دو قلب، آنگاه است که بدگمانی، جای خود را به خوش گمانی بدهد. البته گذشت زمان، اعتماد افراد را به یکدیگر بیشتر می کند و دوستی، خود، دوستی می آفریند.

مولای متقیان، علی ، چنین هشدار می دهند: «[مراقب باش] بدگمانی، روش تو را نسبت

به دوستی که به صلاحیت او یقین داشته ای، تباه نکند.»(۱)

۲.۲.۱۰ آگاه کردن دوست، از محبت خود به او

محبتِ مخفی مانند آتش زیر خاکستر است که وجود دارد، اما کسی آن را نمی بیند. البته به خوبی باید دقت کرد که دوستی با پاکان، عشق به فضیلت ها و ارزش هاست و این عشق معنوی، به شدت، با اوج احساسات شهوانی و فوران شهوت جنسی متفاوت است. جوانی که با دیدن رویی زیبا بر خود می لرزد و دست از عقل می شویَد و به رفتارهای توجیه ناپذیر دست می زند، بیشتر، از غریزه و فوران احساسات متأثر است تا شورِ برخاسته از شعور.

دوستی با پاکان به تدریج انسان را پخته تر، کامل تر و بی عیب تر می سازد و بارقه ای از بهشت است که گرمای آن، نور و حرارت حق را به انسان می چشاند؛ اما عشق های خیابانی و نیم روز،

۱- . غرر الحکم و درر الکلم، ج۲، ص۲۶۴.

آدمی را حریص، کج رفتار، تهی از درون و خودباخته بار می آورَد و سپس، بی هویتی و انحرافات بعدی و بحران های متنوّع... .

۰۱.۳ حقوق رفتاری بین دوستان

۱.۳.۱۰ استقبال و بدرقهٔ دوستان

ازجمله امور کوچکی که تأثیرهـایی شـگرف در روابـط انسـانی بین افراد می گـذارد و پیونـدهای دوستی را تحکیم می کنـد و آثـار محبّت را نمودار می سازد، به استقبال مسافر یا مهمان رفتن و نیز بدرقه کردنِ میهمان و مسافر است؛ چه، این کار، اهمیت و بزرگیِ او را در چشم میزبان به او می نمایاند. شیوهٔ رهبران دینی نیز چنین بوده است:

امام حسن عسـکری دربارهٔ پیامبر اکرم نقل می کننـد: «رسول خداهنگامی که جعفربن ابی طالب از حبشه بازگشت، برخاسـتند و او را دوازده قدم استقبال کردند و بین دو

چشمِ او را بوسیدند و از شادی و شوقِ دیدار وی گریستند.»(۱) این چنین بود که در مدتی کوتاه، این ابَرمرد تاریخ، دل های فراوانی را تسخیر کردند. درهمین راستا، امام رضا از پیامبر خدا نقل می کنند: «حق میهمان این است که در هنگام خارج شدن، او را تا دمِ در بدرقه کنی.»(۲)

۲.۳.۱۰ توجه کردن به سخنان دوست

همه دوست دارنـد که سـخنگوی خوبی باشـند و بسیاری، به آن دست یافته انـد؛ اما افراد انـدکی ارزش گوش کردن را می دانند. آدمی برای سخن گفتن چندان به آموختن نیازی ندارد، اما برای گوش سپردن به سخن دیگری، محتاج آموزش و تمرین است.

دیل کارنگی دراین باره می گویـد: «اگر می خواهی مردم از گِرد تو پراکنـده شونـد و هنگامی که اجتماع آنان را تَرک کردی، تو را مسـخره کنند، چنین باش: به کسی فرصت سخن گفتن مده؛

ص:۵۷

۱- . وسائل الشیعه، ج۸، ص۵۵۹.
۲- . همان، ص۵۶۰.

پیوسته از خودت سخن بگوی؛ ضمن آنکه دیگری سخن می گوید، هرگاه اندیشه ای به ذهنت خطور کرد، منتظر مباش تا او گفتارش را تمام کند و در نیمهٔ گفتارش، با او روبه رو شو... .»(۱)

برهمین اساس است که مولا علی فرموده انـد: «وقتی عقل کامل شـد، سـخن گفتن کم می شود»(۲) یا اینکه فرموده است: «آن که زیاد سـخن گوید، زیاد اشـتباه کند و آن کس که زیاد اشـتباه کند، حیا و شرمش کم شود و کسی که حیایش کم شود، پارسایی اش نقصان گیرد و کسی که پارسایی اش نقصان گیرد، قلبش بمیرد و داخل دوزخ شود.»(۳)

۳.۳.۱۰ تحمل کردن انتقادهای دوست

بهره گرفتن از امکانات کار آسانی است و هر کس از عهدهٔ آن برمی آید، اما هنرِ زیرکان آن

۱- . دیل کارنگی، آیین دوست یابی، ترجمهٔ محمدرضا اکبری بیرقی، ص ۱۱۰.

۲- . بحارالانوار، ج ۷۱، ص ۲۹۰.

۳- . نهج البلاغه، حکمت ۳۴۸، ج ۴، ص ۸۱.

است که از ضرر نیز بهره می گیرند و این، هوشمندی و بردباری خاصی می طلبد. اکسیری که گرچه تحملش مشکل است، اما مِسِ اَعمال را به طلای ناب بدل می سازد، همان انتقاد است. کسی که از او و عملش انتقاد می کنند، درواقع، این ارزش را داشته است که در کانون توجه قرار گیرد؛ پس، استعدادِ رشد و بهینه شدن را داراست.

دوست صدیق و مُنصف، انتقادش راهنمایی است. امام صادق بهترین دوست خویش را کسی می دانند که عیب های ایشان را، اگر عیبی داشته باشند، به او هدیه کند؛(۱) چراکه از ویژگی های انسان موفق، آن است که حالت پذیرش، خیرخواهی و انتقادپذیری داشته باشد.

۱- . اصول کافی، تصحیح علی اکبر غفاری، ج۲، ص۶۳۹.

تصویر

ص:۶۰

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ .ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹
امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹